

Iako je bilo nekih neslaganja oko pitanja formiranja nacija, vremena nastajanja i ocjene njihove uloge, zatim zanemarivanja socijalnog u korist nacionalnog, nekih metodoloških polemika i sl., treba uvažiti činjenicu da su se u vezi s ovom problematikom našli prvi put u nas na okupu znanstvenici iz dvanaest zemalja i svih naših republika i da su doista tolerantno raspravljali o svim problemima.

Mr Tomislav Kraljačić (Sarajevo), I sekcija

Vlado Oštrić (Zagreb), III sekcija.

Mr Dragutin Pavličević (Zagreb), II sekcija, uvod i plenum.

I. PLENARNO ZASJEDANJE KOMISIJE HISTORIČARA SFRJ I SSSR

U Moskvi je od 16—20. XII 1974. održano prvo plenarno zasjedanje Komisije historičara SFRJ i SSSR. Jugoslavenski dio Komisije predvodio je predsjednik dr Dime Vujović, direktor Istorijiskog instituta SR Crne Gore, a članovi su bili predstavnici republičkih i pokrajinskih povijesnih društava: dr Marko Šunjić (Sarajevo), dr Radomir Jovanović (Titograd), dr Momčilo Spremić (Beograd), Josip Adamček (Zagreb), dr Marijan Britovček (Ljubljana), dr Rastislav Terzioski (Skopje) i Đorđe Milanović (Novi Sad).

Sovjetskom dijelu Komisije predsjedao je akademik A. I. Naročnickij, direktor Instituta historije SSSR Akademije nauka SSSR, a kao članovi u radu Komisije sudjelovali su dr V.G. Karasjov, dr V.A. Kumanjov, dr J.A. Pisarev, dr V.I. Bovikin, dr J.V. Bromlej, dr K.V. Gusev, dr M.I. Kuljičenko, dr A.S. Protopopov, dr V.J. Sipols, M.M. Sumarokova, G. M. Slavin, V.V. Zele-njin i L.V. Tjagunjenko.

Najvažniji rezultat rada Komisije bilo je utvrđivanje oblika i okvirnih tema za suradnju jugoslavenskih i sovjetskih historičara. Oblici suradnje i teme koje bi se mogle zajednički obrađivati uneseni su u Protokol potpisan 20. XII 1974 (vidi niže).

Osim rada na Protokolu, Komisija je saslušala referat akademika A. L. Naročnickog: »Rezultati i perspektive proučavanja historije naroda Jugoslavije u SSSR« i saopćenja članova naše delegacije o proučavanju povijesti SSSR u Jugoslaviji.

Predstavnici sovjetskih historičara informirali su Komisiju i o tekućem radu na historiji naših naroda u SSSR-u. Najviše tema iz hrvatske povijesti obrađuje se u Institutu slavjanovjedenija i balkanistiki AN SSSR. Taj Institut obrađuje i dvije sintetičke teme o slavenskim narodima: problemi etnogeneze i nacionalnih preporoda. Sovjetski historičari pripremaju također izdavanje više zbornika građe o povijesti naših naroda.

Protokol

*Prvog plenarnog zasedanja istoričara SFRJ i SSSR, održanog u Moskvi
16.—20. decembra 1974. g.**

Usvojen je sledeći dnevni red:

1. izveštaj sovjetskog dela Komisije »Rezultati i perspektive izučavanja istorije naroda Jugoslavije u Sovjetskom Savezu«;

2. naučna saopštenja članova jugoslovenske delegacije — predstavnika svih republika SFRJ i pokrajine Vojvodine — o stanju saradnje među sovjetskim i jugoslovenskim istoričarima;

3. razmatranje osnovnih pravaca zajedničkih istraživanja i projekta perspektivnog plana rada Komisije za 1975—1976. g;

4. informacija o pripremama naučnih institucija SFRJ i SSSR za izdavanje zajedničkih radova i publikovanje dokumenata.

Na zasedanjima predstavnici oba dela Komisije istoričara SFRJ i SSSR razmenili su mišljenja o osnovnim zadacima i radu Komisije. Razmatranje se odvijalo na osnovu predloga koji su bili usaglašeni između predstavnika oba dela Komisije u Moskvi 26. juna do 4. jula 1974. godine.

Zasedanja su se odvijala u prijateljskoj atmosferi, u duhu uzajamnog razumevanja i otvorenosti.

Predstavnici oba dela Komisije saglasili su se da osnovni zadatak Komisije treba da bude sadejstvo u daljem razvoju istorijske nauke u SFRJ i SSSR i učvršćenju prijateljstva među njihovim bratskim narodima putem organizovanja svestrane naučne saradnje istoričara. Obe strane došle su do zaključka da za osnovnu formu rada Komisije istoričara SFRJ i SSSR treba smatrati njena godišnja plenarna zasedanja, naizmenično u svakoj zemlji.

Učesnici zasedanja saglasili su se da glavni problem plenarnih naučnih skupova Komisije treba da bude istorija odnosa, saradnje i veza između naroda Jugoslavije i Sovjetskog Saveza od najstarijih vremena do naših dana. Pri tom se smatra celishodnim da se pre svega obrati pažnja na sledeća pitanja:

1. Političke, ekonomske, kulturne i etničke veze između naroda SFRJ i SSSR od najstarijih vremena do naših dana;

2. Nacionalnooslobodilački pokret jugoslovenskih naroda i Rusija;

3. Revolucionarni demokratski Rusije i Srbije u drugoj polovini XIX veka;

4. Radnički i socijalistički pokret krajem XIX i početkom XX veka u jugoslovenskim zemljama i Rusiji;

5. Istorija socijalno-ekonomskog i političkog razvoja i razvitka javnog mnjenja kod naroda SFRJ i SSSR (u komparativnom planu);

6. Rusija, jugoslovenski narodi i Evropa u međunarodnim odnosima na Balkanu od XVIII veka do 1918. godine;

* Budući da su imena članova u oba dijela Komisije navedena naprijed, ona se ovdje izostavljaju.

7. Istorija zajedničke borbe jugoslovenskih naroda i naroda SSSR protiv stranih zavojevača. Borbena saradnja naroda SFRJ za vreme drugog svetskog rata;

8. Istorija jugoslovensko-sovjetske saradnje u najnovije vreme;

9. Teorijski i metodološki problemi istorije nauke i njenog razvoja.

Moguće je razmatranje i drugih pitanja u okviru opštih zadataka Komisije

Obe strane su se sporazumele da materijale plenarnih naučnih sednica treba objavljivati na srpskohrvatskom i ruskom jeziku, a u slučaju celishodnosti i na drugim jezicima naroda SFRJ i SSSR. Takođe je neophodno izdavati Informativni bilten Komisije istoričara SFRJ i SSSR na pomenutim jezicima.

Osim plenarnih naučnih skupova u perspektivnom planu rada Komisije istoričara biće predviđeni i drugi oblici saradnje, a upravo pomoć za izvršavanje sledećih zadataka:

a) Pripremanja i izdavanja, od strane odgovarajućih naučnih ustanova, arhivskih materijala o vezama i saradnji naroda SFRJ i SSSR, a takođe i po drugim pitanjima istorije u okviru usaglašenih zadataka Komisije. Pri tom će se pružiti svestrana pomoć najefikasnijem korišćenju arhivske građe iz istorije obe zemlje za potrebe naučnih istraživanja;

b) zajedničkih priprema kolektivnih naučnih radova sintetičkog karaktera i zbornika članaka;

v) uzajamnog publikovanja naučnih radova, prevođenja monografija i članaka, razmene članaka za naučne publikacije obe zemlje itd., uzajamnog prikazivanja naučnih radova;

g) usavršavanja nastave istorije SSSR u Jugoslaviji i istorije SFRJ u Sovjetskom Savezu, daljeg usavršavanja udžbenika i priručnika za nastavu u cilju povećanja njihovog naučnog nivoa i boljeg uzajamnog razumevanja među narodima obeju zemalja;

d) razmene naučnika-istoričara radi naučnog rada i održavanja predavanja na univerzitetima a takođe u organizaciji predavanja naučnika za vreme njihovih dolazaka na naučni rad, simpozijume i konferencije;

h) učešća na međunarodnim i nacionalnim naučnim skupovima istoričara koje organizuje svaka strana;

e) proširenja razmene specijalizovanih naučno-turističkih grupa istoričara s ciljem boljeg upoznavanja sa obema zemljama;

ž) koordinacije u oblasti izučavanja, razmene iskustava i popularizacije dostignuća istorijske nauke u obe zemlje.

Pošto su odredili osnovne zadatke i pravce delatnosti Komisije, učesnici prvog plenarnog zasedanja saglasili su se o problematici narednih naučnih skupova Komisije.

Odlučeno je da se druga plenarna sednica održi u oktobru 1975. g. u Sarajevu u okviru međunarodnog simpozijuma posvećenog 100-godišnjici bosansko-hercegovačkog ustanka 1875—1878. godine. Referati članova sovjetskog dela Komisije biće uvršćeni u program rada Simpozijuma. U Sarajevu će se takođe održati sednica Komisije koja će razmatrati naučna i organizaciona pitanja.

Treći plenarni skup održaće se u SSSR 1976. g. i biće posvećen razmatranju pitanja odnosa i veza između Jugoslavije i Sovjetskog Saveza za vreme drugog svetskog rata.

Usaglašena kvota učesnika plenarnih skupova za stranu koja se poziva je 10 osoba, sa rokom od 7 dana. Radi pretresanja naučnih referata strana-domaćin pozivaće široki krug stručnjaka.

Ovaj Protokol jednoglasno je usvojen na prvom plenarnom zasjedanju Komisije istoričara SFRJ i SSSR.

Rađeno u Moskvi, 20. decembra 1974. g. na srpskohrvatskom i ruskom jeziku. Oba teksta imaju jednaku snagu.

Josip Adamček

KONGRES POLJSKIH POVJESNIČARA 1974.¹

1. U rujnu 1974. zasjedao je u Torunju kongres poljskih povjesničara. Oni su njime nastavili djelovati u duhu već tradicionalnih kongresa od kojih se prvi održao još 1880. u Krakówu, s ciljem da daju svjedočanstvo o radu poljskih povjesničara na nacionalnoj povijesti unatoč podijeljenosti poljskoga državnog teritorija. Od tada su se kongresi održavali redovito u razmacima od pet do deset godina. Lavovski skup postavio je povjesničarima 1890. rječite i jasne zadatke s ciljem da iskoriste nagomilani materijal radi iznalaženja *povijesne istine* o poljskoj prošlosti. Ponovo se okupivši u Krakówu 1990, povjesničari su otvorili i jednu novu problematiku — potrebu da se iskoriste lingvističke i etnografske studije, usvoje i razrade nove metode i rezultati društvenih znanosti tijekom povijesnih istraživanja, kako bi te nove spoznaje produbile i proširile rad i shvaćanja povjesničara. Time se kretalo k potpunijem i *pravom* shvaćanju povijesti kao sveobuhvatne znanosti o životu i razvoju ljudskoga društva. Radeći u specifičnim prilikama društvenog i političkog života svoje domovine, povjesničari su se morali boriti protiv zapadanja u idealizaciju ili, pak, rezignaciju nad narodnom prošlošću. Novi duh koji je donosilo dvadeseto stoljeće, iskazan i u umjetničkom djelu S. Wyspiańskog kao otpor romantičarskim silama prošlosti koje zavode u plahovitost duha i očaranost genijalnim zahvatima bez djelatne snage, očitovao se i u težnji poljske historiografije da, prema riječima istaknutog historičara prava St. Kutrzebe (1935), »služi povijesnoj istini koja je istovjetna s radom za dobro naroda bez obzira da li smo se Poljskoj molili kao svetici ili je proklinjali«.

Drugi svjetski rat poremetio je uobičajeni ritam sastajanja tako da se VII kongres, predviđen za g. 1940, održao tek 1948. u Wroclawu.

Torunjski skup bio je peti u poratnoj Poljskoj, a u svemu jedanaesti nakon gotovo stotinu godina od prvog kongresa. Na njemu su se između tisuću po-

¹ Ovaj je prikaz napisan na temelju dvaju veoma zanimljivih članaka koje su u 38. broju varšavskog tjednika »Polityka« od 21. rujna 1974. objavili Bronisław G e r e m e k (Refleksje optymistyczne) i Jerzy T o m a s z e w s k i (Uwagi sceptyczne).

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA XXVII—XXVIII

1974—75

Redakcioni odbor

*IVAN KAMPUŠ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK*

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
SAVEZ POVIJESNIH DRUŠTAVA HRVATSKE